

Republikkens styreform

I sine første århundreder var den romerske befolkning skarpt opdelt i patriciere og plebejere. Patricierne var den fornemme fødselsadel og var samtidig store jordbesiddere. De nedstammede fra kongetidens ledende slægter og udgjorde mellem 5 og 10% af befolkningen. De havde familienavne, der identificerede dem som tilhørende denne adel. Ordet "patricier" stammer fra ordet "pater", fader, og viser således hen til, at disse familier stillede med "byens fædre". Patricierne havde eneret til embeder, og de kontrollerede domstolene.

Den øvrige del af befolkningen var plebejerne. Ægteskab mellem patriciere og plebejere var forbudt. Plebejerne var socialt og økonomisk en meget sammensat befolkningsgruppe. Nogle få har været ret velstående, andre fattige. Hovedparten har været almindelige bønder, en mindre del håndværkere og handlende.

Den centrale politiske institution var senatet. Man blev medlem af senatet, når man havde været højtstående embedsmand, og senatorerne sad på livstid. Senatet var rådgivende, men det repræsenterede de stærkeste familier i republikken og udgjorde samtidig statens samlede politiske erfaring, så senatets gode råd blev almindeligvis fulgt.

Til at varetage statens daglige styre valgte romerne en række embedsmænd. De overordnede embedsmænd, lederne af regeringen, var to konsuler. De havde "imperium", dvs. ret til at give ordrer. Konsulerne ledede hæren i krig. Deres betydning fremgår af, at romerne gav de enkelte år navn efter de mænd, der var konsuler. "Det år da den og den var konsul".

Fra ÷366 valgtes der også prætorer, der var konsulernes stedfortrædere, og som forvaltede domstolene. Andre embedsmænd var kvæstorene, der forvaltede statens finanser, og ædilerne, der sørgede for lov og orden i byen og organiserede religiøse fester mv. Meget vigtigt var censorembedet, for det var censorens opgave at inddele folk efter formueklasse. Og formueklassen var afgørende for, hvilken form for militærtjeneste man skulle gøre, og for hvor meget ens stemme talte i folkeforsamlingen.

Embedsmændene valgtes kun for ét år ad gangen, og som grundprincip havde en embedsmand altid mindst én kollega. Hensigten med dette var at begrænse den enkelte embedsmands – især konsulens – magt. Der var dog en mulighed for i nødstilfælde at samle magten hos én person, en diktator, der til gengæld kun kunne vælges for et halvt år. Alle disse embeder var ulønnede. Det betød selvfølgelig, at kun meget velstående patriciere, der levede af deres jordejendomme, kunne fungere som embedsmænd.

Plebejerne havde ikke adgang til republikkens embeder. Deres politiske indflydelse lå i folkeforsamlingen – eller rettere folkeforsamlingerne, for det romerske folk kunne

sammenkaldes til forsamling efter forskellige principper. Den vigtigste var Centurieforsamlingen. Den var opdelt i skatteklasser, og jo rigere man var, jo mere talte ens stemme. Hvis de rige var enige, havde de sammen flertallet i folkeforsamlingen.

Folkeforsamlingen valgte embedsmændene og vedtog lovene – men kun embedsmænd kunne fremsætte lovforslag for folkeforsamlingen.

Rom var altså en meget aristokratisk republik – langt mindre demokratisk end f.eks. Athen.

Den politiske kamp

Plebejernes utilfredshed med deres underordnede stilling i staten tvang patricierne til gradvist at give dem flere og flere rettigheder. Man kunne nemlig ikke komme uden om plebejerne i militær henseende. De stillede med den store mængde af almindelige fodfolkssoldater. Og militær betydning er en løftestang for opnåelse af politisk indflydelse. Hertil kom, at nogle plebejiske slægter med tiden blev mere og mere velstående, og når de rent økonomisk fik mulighed for at varetage et ulønnet embede, opstod også kravet om at få adgang til det.

Allerede i ÷494 fik plebejerne lov til på deres egen folkeforsamling at vælge to såkaldte "folketribuner", der fik magt til at nedlægge veto mod beslutninger taget af embedsmænd, senat og folkeforsamling. Senere i århundredet (÷445) ophævedes forbuddet mod ægteskaber mellem de to stænder, og endelig ÷366 blev den første plebejer valgt til konsul. Patriciernes monopol på embederne var afskaffet. I ÷287 fik plebejernes folkeforsamling ligefrem ret til at vedtage love.

I en vis forstand kan man sige, at Rom blev mere demokratisk, men afskaffelsen af patriciernes politiske monopol betød i realiteten kun, at der skabtes en ny politisk overklasse, bestående af de gamle patricierslægter og de mest velstående og politisk succesrige plebejerslægter, som fik valgt medlemmer til de højeste embeder og dermed til senatet. Denne nye overklasse kaldte man nobiliteten. Det var rige, jordejende slægter, hvis medlemmer administrerede deres jordegods og beherskede republikkens politiske liv, men som ikke nedlod sig til personligt at drive almindelig forretningsvirksomhed. Den eneste rigtig respektable indtægtskilde ansås for at være indtægt af jordejendom.

Selv om der ikke længere var nogen lov, der forbød almindelige folk at stille op til valg til embeder, var det i praksis meget vanskeligt for dem at blive valgt. En konsul, der ikke tilhørte nobilitet, var en "homo novus", en "ny mand", og dermed en undtagelse, der bekræftede reglen.

De - ofte meget rige - borgere, der ikke tilhørte nobiliteten, var "riddere" – de skulle nemlig stille med rytteri til republikkens forsvar. Som betegnelse for resten af Roms borgere blev man ved med at bruge ordet "plebejere." Og de fattigste af dem var "proletarer", dvs. dem, der kun ejede deres egne børn.

Patroner og klienter

Plebejernes kamp for politiske rettigheder kan få den romerske politik til at fremstå som en kamp mellem sociale klasser. Det er imidlertid et fortegnet billede. Det almindelige politiske liv i Rom bestod i overvejende grad af forskellige nobilitetsfamiliers konkurrence om magt og politisk indflydelse. I den sammenhæng drejede det sig om at have mange klienter og stærke venner.

En klient var en borger fra de lavere klasser, der var bundet i et troskabsforhold til sin patron. Patronen skulle give sine klienter beskyttelse og økonomisk hjælp, mens klienten til gengæld var forpligtet til at støtte sin patron i hans politiske og private liv. Klienter skulle stemme på patronen, hjælpe ham i hans valgkamp og stå til rådighed for ham i hans private økonomiske forretninger. Relationen mellem patron og klient var primært et moralsk bindende forhold, men det anerkendtes også i den romerske lov. En patron kunne idømmes bøde for at svigte en klient.

Uden et betydeligt antal klienter – et "clientela" – kunne man ikke gøre sig gældende politisk. Men det var også vigtigt at have allierede, venner, blandt sine ligemænd i nobiliteten. Sådanne politiske venskaber blev ofte beseglet med ægteskaber mellem familierne. Jo flere klienter en patron havde, jo mere attraktiv var han som "ven", og en alliance mellem stærke familier kunne øve afgørende indflydelse på valg af embedsmænd, på lovgivning osv.

Flertallet af romerske borgere var altså som klienter bundet til en patron fra nobiliteten. Denne lodrette sociale struktur skar således igennem de sociale lag. En klient kunne føle sympati og samhørighed med andre i samme samfundsklasse, men han var afhængig af sin patron, og der lå formentlig hans primære loyalitet.

<https://verdenfoer1914idanskperspektiv.systime.dk/?id=346>